

Správa o výsledku kontroly 2022

Čistiarne odpadových vôd a odkanalizovanie SR

Najvyšší kontrolný úrad SR
Ľubomír Andrassy, predseda

Kontrolovali sme

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia vrátane zriaďovania, rozvoja a prevádzkovania verejných vodovodov a verejnej kanalizácie. MŽP SR riadi významnú časť pomoci z EÚ v tejto oblasti – vykonáva funkciu riadiaceho orgánu pre Operačný program Kvalita životného prostredia v programovom období 2014 až 2020. Sprostredkovateľským orgánom pre časti OP KŽP je Slovenská agentúra životného prostredia, ako štátna príspevková organizácia MŽP SR.

Ako sme postupovali

Kontrola bola vykonaná v súlade so zákonom o NKÚ SR a so štandardmi, ktoré vychádzajú zo základných princípov kontroly v rámci medzinárodných štandardov najvyšších kontrolných inštitúcií (ISSAI). Pred kontrolou boli identifikované dve hlavné riziká, a to nedostatočné plnenie záväzku SR voči EÚ a merateľného ukazovateľa pripojiteľnosti. Kontrolou boli riziká potvrdené.

Prečo sme kontrolovali

Dopadom zvýšeného čistenia odpadových vôd a pripájania sa na verejnú kanalizáciu je zlepšenie životného prostredia a kvality života obyvateľov SR. Nedostatočný stav výstavby a pripájania sa na verejnú kanalizáciu, sprevádzaný roztrieštenosťou a neplnením si úloh a zodpovedností širokého spektra subjektov verejnej správy a územnej samosprávy, má za následok dosahovanie pomalého pokroku v tejto oblasti. Uvedené je taktiež predmetom kritiky zo strany Európskej komisie. Na výstavbu, rozšírenie a opravy kanalizačných sietí a ČOV bolo za posledných vyše 20 rokov prostredníctvom pomoci riadených MŽP SR preinvestovaných približne 1,8 mld. eur. Jedným z najvýznamnejších zdrojov financovania investícií do odkanalizovania a ČOV v zodpovednosti MŽP SR bol Operačný program Kvalita životného prostredia.

Čo sme zistili

Rozdielnosť a rozdrobenosť kompetencií veľkého počtu subjektov štátnej správy a územnej samosprávy, ktorí sú zainteresovaní v oblasti ČOV a kanalizácií

- Nositeľmi úloh a zodpovedností je široké spektrum subjektov (MŽP SR, SAŽP, Výskumný ústav vodného hospodárstva, Environmentálny fond, Úrad pre reguláciu sieťových odvetví, okresné úrady v sídle kraja, okresné úrady, územná samospráva, vodárenské spoločnosti ap.) s rozdielnymi kompetenciami a povinnosťami. Komplikovanosť uvedeného systému spočívajúca v rozdrobenosti kompetencií a neplnení si zodpovedností jednotlivých subjektov, ktoré sú primárne dané mnohými právnymi normami a nejasne stanovenými kompetenciami a pravidlami vymáhania neplnenia si zákonom stanovených povinností, má za následok pomalé napredovanie v tejto oblasti.
- Výkon dozoru a dohľadu štátu nad plnením legislatívou ustanovených povinností je nedostatočný.
- Pre napĺňanie záväzkov SR voči EÚ, a teda aj dosahovanie pokroku v rámci celej SR, je nevyhnutná koordinácia všetkých zainteresovaných subjektov podporená kvalitnou dátovou základňou, funkčnými kontrolnými mechanizmami a legislatívou, ktorá reflektuje aktuálne problémy. Plnenie záväzkov si súčasne vyžaduje pravidelné monitorovanie plnenia úloh na úrovni všetkých zainteresovaných strán.

Nedostatočná evidencia nakladania s komunálnymi odpadovými vodami

- Informačný systém pre zber, udržiavanie, spracovanie a poskytovanie údajov o nakladaní s komunálnymi odpadovými vodami vykazuje viacero nedostatkov a obmedzení. Napr. absencia údajov o obciach z aglomerácií nad 2 000 EO, ktoré nemajú vybudovanú kanalizačnú sieť, absencia údajov o tom ako má každá nehnuteľnosť riešený spôsob nakladania s komunálnymi odpadovými vodami, neprehľadnosť údajov o žumpách, ktoré sú povolené v rámci kolaudačného konania ap.

Neaktualizovaná suma finančných prostriedkov potrebných na splnenie záväzkov SR v oblasti odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd, ktorá má vplyv na strategické rozhodnutia o zabezpečení financovaní

- Finančné prostriedky potrebné na budovanie stokových sietí a ČOV do roku 2027, ktoré boli vyčíslené v Pláne rozvoja verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 až 2027 vo výške 1,585 mld. eur, vychádzali z neaktuálnych údajov, pretože nezohľadňovali súčasný stav inflácie. Existuje preto reálny predpoklad, že suma nezabezpečených finančných prostriedkov, t. j. rozdiel medzi požiadavkami a predpokladanými finančnými zdrojmi vo výške 747,51 mil. eur, bude významne vyššia.

Nevyhodnocovanie dostatočnosti investícií s ohľadom na ekonomickú výhodnosť projektov

- Riziko dodatočného navýšovania nákladov projektov, vyplývajúce z viacnásobného rozširovania ČOV a splnenia záväzkov SR v zmysle smernice o čistení komunálnych odpadových vôd.

Nedostatky kontrolných mechanizmov plnenia cieľov a merateľných ukazovateľov projektov

- Nedostatky v plánovaní a výkone kontrolnej činnosti RO, vyplývajúcej zo Zmluvy o vykonávaní časti úloh riadiaceho orgánu sprostredkovateľským orgánom.
- Nedostatočné nastavenie systému overovania MU zo strany SO, ktoré pozostávalo z absencie jednoznačne a explicitne stanovenej podkladovej dokumentácie a jej rozsahu, ktorá má byť predmetom overenia MU a spôsobu preukazovania dosahovania cieľových hodnôt MU vo vnútornom písomnom postupe.
- Nejednotnosť a nekompatibilita v stanovení a vykazovaní počtu EO z dôvodu chýbajúceho metodického usmernenia.
- Nedostatočný výkon kontroly deklarovanych MU.

Čo odporúčame

Výboru NR SR pre životné prostredie:

- Iniciať legislatívne zmeny, ktoré vytvoria funkčný a udržateľný kontrolný systém štátu pre zabezpečenie plnenia a vymáhania zákonných povinností vlastníkov stavieb/pozemkov ako aj miest a obcí pri realizácii odkanalizovania, čistenia a odvádzania odpadových vôd z individuálnej výstavby.
- Požadovať od MŽP SR pravidelné predkladanie monitorovacích správ o realizovaných projektoch a pokroku plnenia záväzku SR voči EÚ.

MŽP SR:

- Informovať výbor NR SR pre životné prostredie o realizovaných projektoch odkanalizovania a pokroku plnenia záväzku SR voči EÚ.
- Zvýšiť mieru podpory a motivácie obyvateľstva k pripájaniu sa na verejnú kanalizáciu.
- Zabezpečiť zavedenie komplexnej (centrálnej) dátovej a informačnej základne, zabezpečiť využívanie dát a analýz za účelom zamerania sa, resp. monitorovania kritických regiónov/obcí, využívania dostupných donucovacích prostriedkov, prijímania rozhodnutí a krokov zo strany MŽP SR a i.
- Aktualizovať potrebné finančné zdroje v oblasti výstavby stokových sietí a ČOV na pravidelnej báze v závislosti od makroekonomického vývoja. Vypracovať stratégiu financovania pri zvýšenom objeme finančných prostriedkov disponibilných pre napĺňanie cieľov v oblasti odkanalizovania.
- Zamerať kontrolnú činnosť na základe komplexnej rizikovej analýzy, ktorá by pokrývala aj oblasť vykonávaných kontrol a predmetu kontroly. Analyzovať príčiny opakovane vyskytujúcich sa zistení, overovať splnenie prijatých opatrení k nedostatkom zistených kontrolou na mieste.
- Pri kontrolnej činnosti v rámci delegovaných právomocí v zmysle Zmluvy RO/SO na SAŽP sa intenzívnejšie zamerať na metodiku, vykazovanie a preverovanie MU projektov.
- Zabezpečiť jednoznačné a jednotné metodické usmerňovanie prijímateľov, týkajúce sa stanovenia a vykazovania MU – počtu EO.

VÝKON KONTROLNEJ AKCIE

Účel kontrolnej akcie

Účelom kontroly bolo preveriť plnenie záväzku SR voči EÚ v oblasti ČOV a kanalizácií prostredníctvom vybraných projektov. Kontrola bola vykonaná ako kontrola súladu s prvkami výkonnosti. Kontrolovali sme plnenie záväzku SR voči EÚ, kontrolné mechanizmy plnenia cieľov a MU projektov na vybranej vzorke projektov. Súčasťou kontroly bolo preverenie plnenia cieľov, MU a udržateľnosť vybraných projektov financovaných z OP KŽP.

Rámec kontrolnej akcie

K metódam a technikám, ktoré boli uplatnené počas výkonu kontroly patrili najmä: štúdium všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov, preskúmanie predloženej dokumentácie a dokladov, analýzy údajov, prepočty a rozhovory s vecne príslušnými zamestnancami. Kontrolovaným obdobím boli roky 2016 až 2022 a súvisiace obdobia. Výber vzorky projektov ČOV a kanalizácií financovaných z OP KŽP bol realizovaný na základe úsudku kontrolóra a stanovených kritérií.

Výsledky kontrolnej akcie

Preverenie a vyhodnotenie stavu plnenia záväzku SR voči EÚ v zmysle smernice Rady o čistení komunálnych odpadových vôd

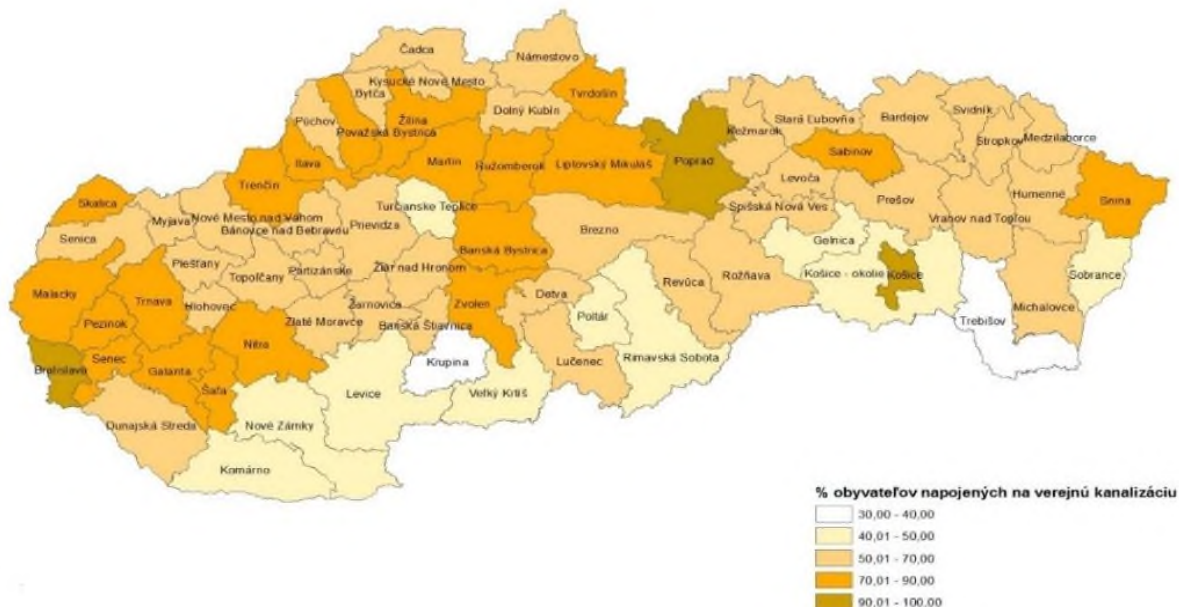
Základnou funkciou kanalizačnej infraštruktúry je ochrana obyvateľstva a životného prostredia pred nepriaznivými vplyvmi vyprodukovaného znečistenia v komunálnych odpadových vodách. Zníženie rozdielu medzi množstvom a kvalitou vody spotrebovanej a množstvom a kvalitou vody privádzanej kanalizačným systémom do vodného prostredia možno splniť dôsledným uplatnením postupov zakotvených v legislatívnych a koncepcných materiáloch týkajúcich sa odpadových vôd.

Vstupom do EÚ sa pre SR v oblasti čistenia komunálnych odpadových vôd stala záväznou smernica Rady 91/271/EHS o čistení komunálnych odpadových vôd, v zmysle ktorej majú členské štáty povinnosť zabezpečiť vybavenie všetkých aglomerácií s populačným koeficientom od 2 000 zbernými systémami pre komunálnu odpadovú vodu. Podľa čl. 3 Smernice tam, kde nie je vytvorenie zberného systému opodstatnené z dôvodu, že by nepredstavoval prínos pre životné prostredie alebo by vyžadoval rozsiahle náklady, použijú sa IPS dosahujúce rovnakú úroveň ochrany životného prostredia. Akt o pristúpení k EÚ stanovil pre SR povinnosť, že požiadavky smernice, kladené na verejné kanalizácie a čistenie komunálnych odpadových vôd, sa majú dosiahnuť v termíne do 31. decembra 2015.

Základným nástrojom pre zber, udržiavanie, spracovanie a poskytovanie údajov o nakladaní s komunálnymi odpadovými vodami je informačný systém ZBERVaK. **Informačný systém vykazuje viacero nedostatkov a obmedzení.** Napr. **absencia údajov o obciach z aglomerácií nad 2 000 EO, ktoré nemajú vybudovanú kanalizačnú sieť** (keďže nemajú povinnosť údaje do IS zadávať, tá sa týka len poskytovania údajov z majetkovej a prevádzkovej evidencie o objektoch a zariadeniach verejného vodovodu a verejnej kanalizácie v zmysle vyhlášky MŽP SR č. 605/2005 Z. z.); **absencia údajov o tom ako má každá nehnuteľnosť riešený spôsob nakladania s komunálnymi odpadovými vodami; neprehľadnosť údajov o žumpách, ktoré sú povolené v rámci kolaudačného konania** ap. Uvedený informačný systém neposkytuje podrobný a verný obraz o skutočnej situácii. **NKÚ SR z toho dôvodu upozorňuje na riziko, že sumarizované a vykazované údaje nie sú kompletne a spoľahlivé.** V zmysle nového zákona o výstavbe č. 201/2022 Z. z., evidencia nehnuteľností s domovými žumpami s objemom do 12 m³ a nehnuteľností, ktoré nemajú žumpu a nie sú pripojené na verejnú kanalizáciu bude naďalej absentovať. Nedostatky v dátovej základni budú pretrvávať aj po 1. 4. 2024, kedy nadobudne novela účinnosť. Ustanovenia novely zákona zvoľňujú podmienky pre výstavbu domových žump s objemom do 12 m³, resp. na ich výstavbu sa nevzťahujú zvýšené podmienky a povinnosti ako pri iných stavbách. Je nevyhnutné, aby akékoľvek environmentálne záťažové boli eliminované v čo najväčšej miere.

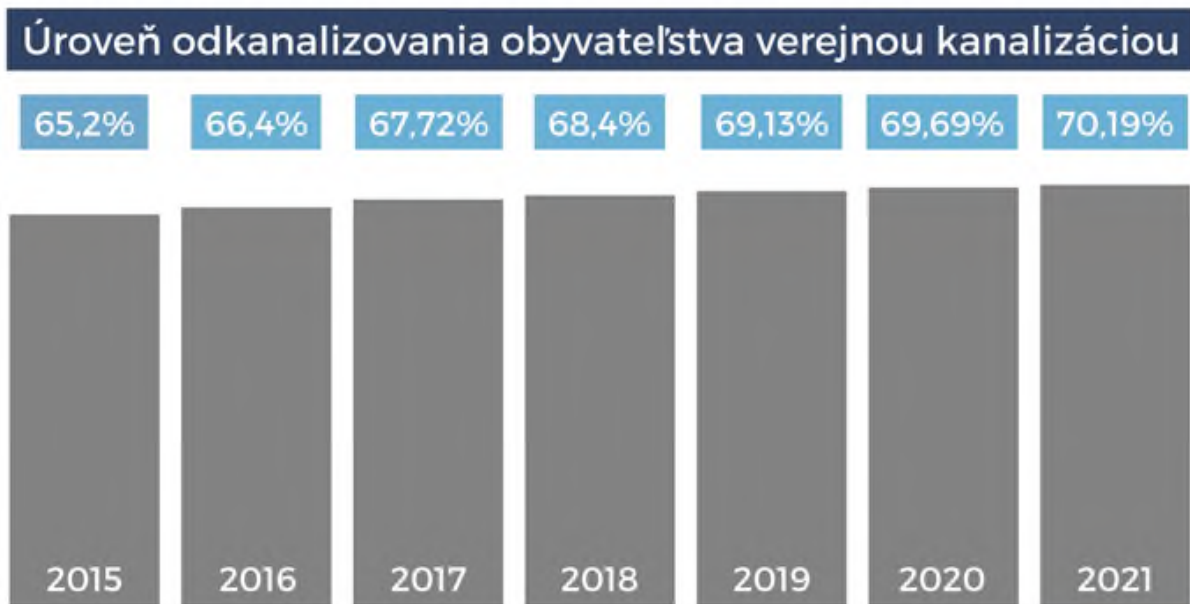
Počet obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu v roku 2021 dosiahol 3,85 mil. obyvateľov (tzn. 70,19 %). **Z celkového počtu 2 890 samostatných obcí** bolo 1 155 obcí, v ktorých boli evidovaní obyvatelia pripojení na verejnú kanalizáciu (t. j. iba 40 %). Najhoršia situácia bola v okresoch Krupina a Trebišov, kde percento obyvateľov pripojených na verejnú kanalizáciu nepresahuje 40 %. Vo všeobecnosti, najnižšiu mieru pripojenia vykazujú okresy južného Slovenska.

Obr. č. 1: Mapa znázorňujúca podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu v jednotlivých okresoch SR v roku 2021

Zdroj: VÚVH

Graf č. 1: Úroveň odkanalizovania obyvateľstva verejnou kanalizáciou v rokoch 2015 – 2021

Zdroj: VÚVH

Podiel všetkých obyvateľov (tzn. aj pod 2 000 EO) napojených na verejnú kanalizáciu v roku 2021 sa oproti roku 2015 zvýšil len o necelých 5 %. **Tempo rastu úrovne odkanalizovania obyvateľstva tak v priemere nedosahuje ani 1 % ročne. Miera pripojenia obyvateľstva v mestách, obciach a aglomeráciách nad 2 000 EO dosahuje približne 90%.**

Povinnosť pripojiť sa na vybudovanú kanalizáciu je sprevádzaná komplexom problémov – neexistujú detailné informácie (dátová základňa) o uplatňovaní, resp. neuplatňovaní donucovacích nástrojov miest, obcí a orgánov štátnej vodnej správy. To spočíva v neochote veľkej časti obcí kontrolovať a postihovať svojich občanov, v chýbajúcej kapacite zamestnancov obcí a štátnej vodnej správy na okresoch, ktorá znemožňuje výkon kontrol. Uvedené problémy spôsobili, že kontrolný systém pre oblasť povinnosti pripojenia sa na vybudovanú kanalizáciu je nefunkčný.

Vysoká hustota vybudovanej siete verejných kanalizácií a zvýšená adresná informačná a finančná podpora (s cieľom zníženia sociálnych dopadov na obyvateľstvo) môžu, o. i., znížiť riziko obchádzania povinností pripojenia sa v súvislosti s využívaním inštitútu „neprimeraných nákladov“ v zmysle zákona č. 442/2002 o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách.

Na splnenie záväzkov SR bol vynaložený významný objem verejných zdrojov. Za posledných 20 rokov bolo prostredníctvom pomoci EÚ, ktorú riadilo MŽP SR, vyčerpaných približne 1,8 mld. eur. Priemerná intenzita pomoci EÚ za uvedené obdobie predstavovala 85 % z celkových oprávnených výdavkov projektov. Špecifický cieľ „Zlepšenie odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd v aglomeráciách nad 2 000 EO v zmysle záväzkov SR voči EÚ“ OP KŽP vykazoval pri indikatívnej alokácii 573,76 mil. eur, teda len 67,78-percentnú mieru čerpania oproti zazmluvnenej sume.

Tabuľka č. 1: Čerpanie pomoci na ČOV a verejnú kanalizáciu v rokoch 2002 až 2022

Program	Čerpanie zdroj EÚ +	Priemerná intenzita pomoci	Čerpanie za roky
ISPA*	212 910 080,86	69,19 %	2002 – 2010
OP Základná infraštruktúra	49 547 282,08	77,27 %	2005 – 2009
Kohézny fond*	260 805 809,29	82,74 %	2007 – 2011
OP Životné prostredie	951 474 561,39	86,49 %	2009 – 2016
OP Kvalita životného prostredia	403 180 893,30	92,63 %	2016 – 2022
SPOLU	1 877 918 626,92	85,00 %	2002 – 2022

* údaje uvedené za výstavbu verejných vodovodov, kanalizácií a ČOV, keďže oblasti intervencie sa nesledovali a nevykazovali
Zdroj: MŽP SR

V uvedenom období bolo zabezpečené financovanie aj z iných zdrojov (napr. Integrovaný regionálny OP, programy cezhraničnej spolupráce, Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus, Program Švajčiarsko - slovenskej spolupráce a i.), ktoré neboli v zodpovednosti MŽP SR. Podľa poslednej Výročnej správy Environmentálneho fondu boli v roku 2022 poskytnuté dotácie na budovanie kanalizácií a ČOV vo výške 48,82 mil. eur. Podpora EF je doplnená o poskytovanie úverov. Úvery boli prevažne poskytnuté na financovanie 5-percentnej spoluúčasti prijímateľov dotácie na budovania verejnej kanalizácií a vodovodov.

Predpokladané zabezpečené finančné prostriedky, potrebné na budovanie stokových sietí a ČOV do roku 2027 pre prioritu č. 1 a prioritu č. 2, uvedené v Pláne rozvoja verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 až 2027 boli vyčíslené vo výške 837,98 mil. eur. V nasledujúcom grafe je znázornený ich podiel podľa jednotlivých zdrojov financovania. Prvá priorita zahŕňa výstavbu stokových sietí a ČOV v aglomeráciách nad 2 000 EO na dosiahnutie súladu so smernicou 91/271/EHS s 85-percentným vybudovaním stokovej siete, výstavbu stokových sietí a ČOV v chránených vodohospodárskych oblastiach, v ktorých sú veľkokapacitné vodné zdroje (CHVO Žitný ostrov) – ide o aglomerácie pod 2 000 EO, výstavbu ČOV, resp. privádzača do iného kanalizačného systému v prípadoch, ak je vybudovaná sieť a odpadové vody sú vypúšťané bez čistenia. Druhá priorita predstavuje priebežnú realizáciu výstavby stokových sietí a ČOV v súlade so schválenými koncepčnými materiálmi do roku 2027.

Graf č. 2: Predpokladané disponibilné finančné zdroje na budovanie stokových sietí a ČOV pre prioritu č. 1 a prioritu č. 2 do roku 2027

Potrebné finančné prostriedky na budovanie stokových sietí a ČOV do roku 2027 boli vyčíslené vo výške 1,585 mld. eur, z toho 55,9 % by mali tvoriť finančné zdroje EF. **Rozdiel medzi potrebnými a predpokladanými disponibilnými finančnými zdrojmi bol vyčíslený na 747,51 mil. eur.** Požiadavka finančných prostriedkov však vychádzala z neaktuálnych údajov, pretože **nezohľadňovala súčasný stav inflácie.** Z tohto dôvodu predpokladáme, že existuje reálny predpoklad, že **suma nezabezpečených finančných prostriedkov, ako rozdiel medzi požiadavkami a predpokladanými finančnými zdrojmi, bude významne vyššia.**

Vyhodnotením predložených údajov, ktoré sumarizujú stav plnenia záväzku k 31. 12. 2018 (resp. hodnotenie roku 2020), a vychádzajúc z vyjadrení MŽP SR je zrejmé, že SR nespĺnila záväzok v dosiahnutí súladu s čl. 3, 4 a 5 smernice o čistení komunálnych odpadových vôd v termíne do 31. 12. 2015. **Negatívny stav v SR sa prejavil dvoma konaniami EK** vo veci nedosiahnutia súladu s požiadavkami smernice o čistení komunálnych odpadových vôd. Ku koncu kontroly tieto konania neboli ukončené. **V prípade nesplnenia povinností SR hrozí riziko sankčných opatrení zo strany EÚ.**

Kontrolné mechanizmy plnenia cieľov a merateľných ukazovateľov projektov

Riadne zavedené a spoľahlivé kontrolné mechanizmy predstavujú základný prvok, ktorý má zabezpečiť sledovanie miery napĺňania cieľov plánovaných intervencií, vplyv poskytovaných intervencií, má podporiť udržateľnosť opatrení aj po skončení ich financovania ap.

V oblasti kontrolných mechanizmov plnenia cieľov a MU projektov boli zistené nedostatky, ktoré vyplývajú z ustanovení Manuálu procedúr SO (prílohy – kontrolné zoznamy) a majú vplyv na systém kontrolných mechanizmov. Z tohto dôvodu, je nevyhnutné, aby sa posilnil výkon kontrol RO v zmysle Zmluvy RO/SO so zameraním na oblasť merateľných ukazovateľov.

Plnenie stanovených cieľov a merateľných ukazovateľov realizovaných projektov

Plnenie stanovených cieľov a MU realizovaných projektov bolo preverené na vybranej vzorke 14 projektov ČOV a kanalizácií z celkového počtu 56 ukončených projektov financovaných z OP KŽP (z toho 8 projektov, ktoré sa týkali súčasne vybudovania/rozšírenia ČOV aj kanalizácie, 2 projekty vybudovania/rozšírenia kanalizácie a 4 projekty rekonštrukcie/rozšírenia ČOV).

Tabuľka č.2: Podiel preverených projektov ŠC 1.2.1 OP KŽP

Počet preverených projektov	Podiel preverených projektov na celkovom počte ukončených projektov (v %)	Zazmluvnená suma preverených projektov za zdroj EÚ (v eur)	Podiel preverených zazmluvnených prostriedkov (v %)	Skutočné čerpanie projektov za zdroj EÚ (v eur)	Podiel prevereného čerpania (v %)
14	25,00	97 964 778,24	17,59	96 849 997,56	25,66

Zdroj: NKÚ SR na základe podkladov MŽP SR

Kontrolou projektov OP KŽP, ktorých funkcie v zmysle Zmluvy RO/SO zabezpečuje SAŽP, NKÚ SR zistil viaceré nedostatky systémového (pravidelne sa opakujúce) charakteru. Išlo najmä o nedostatky týkajúce sa nejednotnosti a nekompatibilnosti stanovenia a vykazovania počtu EO, absencie detailnej kontroly plnenia MU z dôvodu nedostatkov pri preukázaní spôsobu a rozsahu overenia MU a odlišného vykazovania údajov.

NKÚ SR ďalej poukazuje na riziko možného dodatočného navyšovania nákladov projektov, vyplývajúceho z viacnásobného rozširovania ČOV. Riziko vyplýva zo zistenej skutočnosti, že SO ani RO nevyhodnocovali dostatočnosť investícií jednotlivých projektov s ohľadom na ekonomickú výhodnosť projektov. Uvedené bolo identifikované v rámci dvoch preverovaných projektov, pri ktorých existuje predpoklad opätovnej potreby ďalších finančných zdrojov do intenzifikácie ČOV v budúcom období. Ide o projekty, ktorých realizácia bola ukončená v rokoch 2016 a 2019. Významnú úlohu v tomto procese zohrávajú stavebné úrady, ktoré svojimi rozhodnutiami posudzujú adekvátnosť/dostatočnosť investície. Je preto nevyhnutné, aby MŽP SR zintenzívnilo svoju kontrolnú činnosť v SAŽP, ktorá by bola zameraná, ak to potvrdí riziková analýza, na metodiku, vykazovanie a preverovanie MU.

Kontrola poukazuje na to, že k rýchlejšiemu dosiahnutiu cieľovej hodnoty MU by pomohla nielen intenzívnejšia informačná kampaň – ale najmä dôslednejšia kontrola plnenia povinností vyplývajúcich zo zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, príslušnými orgánmi štátnej vodnej správy.

Záver

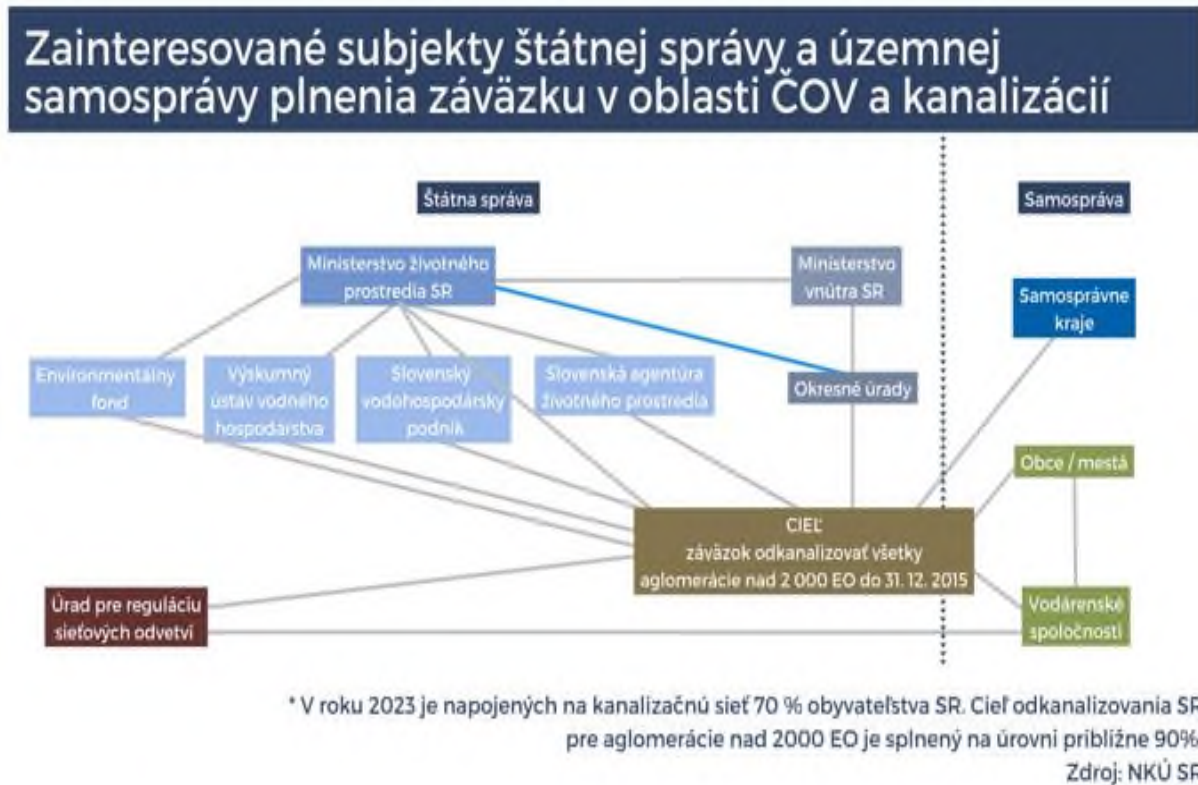
Napojenie na pitnú vodu a kanalizáciu patrí medzi základné podmienky na život zodpovedajúci štandardu 21. storočia. Kanalizačná infraštruktúra slúži na ochranu obyvateľstva a životného prostredia pred nepriaznivými vplyvmi vyprodukovaného znečistenia v komunálnych odpadových vodách. Nejde len o samotnú výstavbu kanalizačných sietí a ČOV, ale hlavne ich efektívnym využívaním (t. j. pripojením producentov odpadových vôd) sa dosiahne znižovanie znečistenia vôd a zvýši sa kvalita života obyvateľstva SR.

NKÚ SR už v roku 2017 upozornil na neplnenie záväzku SR v oblasti odkanalizovania a riziko sankčných opatrení zo strany EÚ. **Z dôvodu pretrvávajúceho negatívneho stavu v súvislosti s neplnením uvedeného záväzku začala EK proces infringementu voči SR (dve neukončené konania EK).** V prípade, že SR bude naďalej porušovať právo EÚ a neplniť záväzky, môže EK predložiť vec Súdnemu dvoru a požiadať o uloženie sankcií. **Minimálna výška paušálnej pokuty pre SR je 616 000 eur a výška denného penále je stanovená na 3 000 eur (fixná suma, na ktorú sa následne uplatňujú multiplikačné koeficienty, ako napr. koeficient závažnosti).** **NKÚ SR preto upozorňuje na riziko neplnenia cieľov a následnými opatreniami zo strany EÚ sa problematika odkanalizovania môže stať bremenom verejných financií a environmentálnej záťaže do budúcnosti.**

Prax ukazuje, že v posledných piatich rokoch nenastal významnejší pokrok v nastavení a aplikácii kontrolných mechanizmov za účelom vynútenia zákonných povinností vyplývajúcich pre vlastníkov stavieb alebo vlastníkov pozemkov. To je často sprevádzané neochotou sankcionovať vlastných občanov, poddimenzovanými personálnymi kapacitami, financovaním, neúčinným sankčným systémom stanoveným legislatívou ap. **Nevykonávanie pravidelnej a systematickej kontroly, neexistencia dátovej základne o uplatňovaní, resp. neuplatňovaní donucovacích nástrojov miest, obcí a orgánov štátnej vodnej správy a neúčinný sankčný systém nemá efekt zmeny správania sa vlastníkov stavby/pozemku.** Ide o pretrvávajúci plošný problém, ktorý sa týka komplexu viacerých subjektov verejnej správy a územnej samosprávy s rozdielnymi kompetenciami a povinnosťami. Preto si vyššie uvedené zhrnutie aktuálnych negatívnych javov vyžaduje jednotnú a jednoznačnú koordináciu s určením zodpovednosti za komplexné manažovanie problematiky v danej oblasti.

Veľký počet zainteresovaných strán a nedostatočná vzájomná komunikácia a koordinácia činností sa prejavujú v praktickej aplikácii príslušných zákonov (napr. neposudzovanie tzv. primeranosti nákladov, nedostatočné riešenie individuálnych problémov s pripojením na verejnú kanalizáciu, nezdieľanie informácií a dát o uplatnených zjednodušujúcich postupoch pri výstavbe žump do 12m³ ap.).

Obr. č. 2: Zainteresované subjekty štátnej správy a územnej samosprávy plnenia záväzku v oblasti ČOV a kanalizácií

Nedostatočná databáza informácií v oblasti ČOV a kanalizácií má za následok obmedzenú možnosť ukladania účinných opatrení a prijímanie účinných sankčných opatrení na odstránenie nedostatkov.

NKÚ SR upozorňuje, že s blížiacim sa termínom ukončenia pomoci z Európskych štrukturálnych a investičných fondov boli kontrolou projektov OP KŽP identifikované zistenia, ktoré majú opakujúci sa charakter, a preto sme v tejto súvislosti navrhli odporúčania MŽP SR na ich odstránenie. Ide predovšetkým o zavedenie detailného monitorovania, kontroly a vyhodnocovania správnosti vykazovaných údajov MU a metodického usmernenia týkajúceho sa stanovenia a vykazovania počtu EO.

Reakcia kontrolovaného subjektu

Kontrola bola ukončená protokolom o výsledku kontroly. Kontrolovaný subjekt vzniesol námietky voči dvom kontrolným zisteniam. Námietka k zisteniu týkajúceho sa absencie rizikovo orientovaného prístupu v plánovaní kontrolnej činnosti podľa Zmluvy RO/SO bola vyhodnotená ako neopodstatnená. Jedna námietka bola zapracovaná do „Dodatku č. 1 k protokolu o výsledku kontroly“. NKÚ SR uložil kontrolovanému subjektu prijať opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov a predložiť správu o ich plnení. NKÚ SR bude plnenie prijatých opatrení monitorovať a vyhodnocovať.

Kontakt

Najvyšší kontrolný úrad SR

Priemyselná 2
824 73 Bratislava 26
☎ +421 250 114 911
✉ info@nku.gov.sk

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

Námestie Ľudovíta Štúra 1
812 35 Bratislava - mestská časť Staré Mesto
☎ +421 259 561 111
✉ zelena.linka@enviro.gov.sk

Zoznam použitých skratiek

ČOV	Čistiareň odpadových vôd
EF	Environmentálny fond
EHP	Európsky hospodársky priestor
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
EK	Európska komisia
EO	Ekvivalentný obyvateľ
EÚ	Európska únia
MU	Merateľný ukazovateľ
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NKÚ SR	Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky
OP KŽP	Operačný program kvalita životného prostredia
RO	Riadiaci orgán
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
Smernica o čistení komunálnych odpadových vôd	Smernica Rady č. 91/271/EHS o čistení komunálnych odpadových vôd
SO	Sprostredkovateľský orgán
ŠC	Špecifický cieľ
VO	Verejné obstarávanie
VÚVH	Výskumný ústav vodného hospodárstva
zákon o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách	Zákon č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov
zákon o výstavbe	Zákon č. 201/2022 Z. z. o výstavbe

Zoznam tabuliek, grafov a obrázkov

Tabuľka č. 1: Čerpanie pomoci na ČOV a verejnú kanalizáciu v rokoch 2002 až 2022

Tabuľka č. 2: Podiel preverených projektov ŠC 1.2.1 OP KŽP

Graf č. 1: Úroveň odkanalizovania obyvateľstva verejnou kanalizáciou v rokoch 2015 - 2021

Graf č. 2: Predpokladané disponibilné finančné zdroje na budovanie stokových sietí a ČOV pre prioritu č. 1 a prioritu č. 2 do roku 2027

Obr. č. 1: Mapa znázorňujúca podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu v jednotlivých okresoch SR v roku 2021

Obr. č. 2: Zainteresované subjekty štátnej správy a územnej samosprávy plnenia záväzku v oblasti ČOV a kanalizácií